

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
و ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۲۱

پیاده‌سازی فناوری اطلاعات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی

• یعقوب نوروزی

دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه قم

ynorouzi@gmail.com

چکیده

عرصه‌های مختلف کتابداری و اطلاع‌رسانی همواره بر اثر فناوری‌های زمانه خود دچار تغییر بوده‌اند. هرچند کم‌وکیف این تغییرات یکسان نبوده‌است و به لحاظ زمان و مکان تفاوت عمده‌ای با هم داشته‌اند، اما آن چه هم‌اکنون اتفاق افتاده‌است، نقشی پررنگ دارد و بدون درک شرایط فناورانه کنونی و آشنایی با اصول آن، فعالیت‌ها و فرایندها در محیط اطلاع‌رسانی و خدمات اطلاعاتی چنان‌که باید نخواهد توانست نیازهای کاربران و مخاطبان را برآورده کند. ضمن این‌که علاوه بر امر اطلاع‌رسانی محض، نقش‌ها و سازوکارهای دیگری نیز برعهده متخصصان علم اطلاعات گذاشته شده‌است که ارزش افزوده مشاغل اطلاعاتی را بیش از پیش نمایان می‌سازد؛ بنابراین، آشنایی با پیاده‌سازی این گونه فناوری‌ها که هدف کتاب حاضر نیز هست، می‌تواند موفقیت‌های بیشتری را نصیب کسب‌وکارهای مرتبط با حرفه کتابداری و علم اطلاعات کند. کتاب حاضر با درک این دغدغه به دنبال این بوده تا در رابطه با ابعاد مختلف مشاغل اطلاعاتی و فرایندهای اطلاع‌رسانی، مطالبی را در اختیار مخاطبان خود قرار دهد، اما در یک برداشت کلی می‌توان گفت که به خوبی ازعهده این رسالت خود برنیامده‌است. در این مقاله ضمن تشریح ویژگی کتاب، نقاط ضعف و قوت آن نیز بیان شده‌است تا خواننده بهتر بتواند در انتخاب منبع اطلاعاتی خود تصمیم‌گیری کند.

کلیدواژه

فناوری اطلاعات، کتابداری و اطلاع‌رسانی، کتابخانه‌های دیجیتالی، مجموعه‌سازی، پیاده‌سازی.

■ نیاکان، شهرزاد. (۱۳۹۵)، اصول پیاده‌سازی فناوری در کتابداری و دانش‌شناسی: ساخت مجموعه، دیجیتال‌سازی اسناد، مدیریت کیفی و ارزیابی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، تهران، دبیزش، ۲۴۵ ص، ۱۰۰۰ نسخه، ۱۸۰۰۰۰ ریال، شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۷۱۲-۸۳-۵

فصلنامه نقدکتاب

**اطلاع‌رسانی
و ارتباطات**

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۲۲

۱. مقدمه

فناوری از جمله مقوله‌هایی است که امروزه به‌ویژه در قرن ۲۱ کمتر عرصه‌ای را می‌توان یافت که از تغییرات ناشی از آن در امان مانده باشد، البته برخی عرصه‌ها کمتر و برخی نیز بیشتر این تغییرات را حس کرده‌اند. هرچند در مواردی این تغییرات به یک‌باره صورت نگرفته و به‌مرور پیش رفته‌است. ازجمله این عرصه‌ها می‌توان به تولید، فراهم‌آوری، پردازش، ذخیره‌سازی و اشاعه مواد و اطلاعات از ابعاد گوناگون اشاره کرد. چه از لحاظ مکان‌هایی که در ادوار مختلف تاریخی نگهدار و ذخیره‌کننده مستندات و مدارک اطلاعاتی بوده‌اند؛ مانند انواع و اقسام کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی که نام‌های مختلفی را متناسب با وظایفی که برعهده داشته‌اند، تجربه کرده‌اند و چه از لحاظ قالب‌هایی که اطلاعات در آن‌ها ذخیره می‌شده‌است. البته در مواردی بحث ذخیره و پایداری اطلاعات و در مواردی نیز بحث بازبازی اطلاعات، برحسب نوع رسانه انتخابی، برتری می‌یافت. هرچند امروزه به‌مدد فناوری اطلاعات و پیاده‌سازی انواع و اقسام فناوری‌های موجود در بسترهای اطلاعاتی سعی شده، تناسب مطلوبی لحاظ شود. تا این اواخر اطلاعات به کمک همین فناوری‌ها خود هویت مستقلی می‌یابد و هنگام صحبت در این رابطه می‌تواند به‌لحاظ مصداقی قابل‌درک باشد.

بنابراین، برای اطلاع از کم‌وکیف این‌گونه مباحث در حال تغییر، نیاز به تدوین منابع مناسبی است که بتواند پاسخ‌گوی علاقه‌مندان به این حوزه باشد. کتاب حاضر سعی داشته‌است با درک این ضرورت، مفهوم فناوری اطلاعات و اصول پیاده‌سازی آن را بررسی کند و از زوایای مختلف به آن بنگرد تا بنابر اهداف آموزشی و پژوهشی و مانند آن، مطالبی را از نگاه تخصصی ارائه دهد. حال باید دید به چه میزان توانسته‌است در این راه عملکرد موفق‌تری داشته باشد.

۱-۱. مؤلف کتاب

شهرزاد نیاکان دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی و مدرس دانشگاه جامع علمی کاربردی است. از جمله پژوهش‌های صورت گرفته توسط ایشان می‌توان به مقاله‌هایی همچون «بررسی کاربرد نمایه‌سازی ماشینی در کتابخانه‌ها»، «امکان‌سنجی نمایه‌سازی ماشینی مدارک زبان فارسی در مرکز اطلاع‌رسانی جهاد کشاورزی»، «تولیدات علمی ده‌ساله ایرانیان در سطح بین‌المللی (۱۹۹۸-۲۰۰۷)» و «بررسی کاربرد نمایه‌سازی ماشینی در کتابخانه‌ها» اشاره کرد. همچنین ایشان در قالب کتاب نیز تألیفاتی دارند که در زمینه‌های موضوعی مختلف حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی با عناوینی همچون آشنایی با بانک‌های اطلاعاتی، نمایه‌سازی ماشینی، دانش ایران در سطح بین‌المللی: ۲۰۰۴، ابزارها و مهارت‌های جست‌وجو در وب منتشر شده‌اند.

۲-۱. معرفی کتاب

در ابتدا باید گفت که در هیچ‌جایی از کتاب به‌وضوح به هدف تألیف آن اشاره نشده‌است، اما از مطالب ارائه‌شده می‌توان پی برد که مخاطبان کتاب افراد و سازمان‌هایی هستند که به‌صورت تخصصی علاقه‌مند به مباحثی در زمینه‌های مختلف کتابداری و اطلاع‌رسانی هستند. در حالی که در پیشگفتار کتاب (ص ۱۶) اشاره شده‌است، «در این کتاب سعی شده به ساخت یک کتابخانه دیجیتال پرداخته شود». البته محتوای فصل‌های هشت‌گانه کتاب، این مطلب نویسنده را تأیید نمی‌کند و عنوان هم تداعی‌کننده این مطلب نیست.

از جمله نکات عمده این کتاب می‌توان به تنوع موضوعی آن در قالب یک کتاب اشاره کرد که نویسنده سعی کرده‌است در یک کتاب ۲۴۵ صفحه‌ای، اصول پیاده‌سازی فناوری در کتابداری و دانش‌شناسی^۱ را بیان کند. از نکات عمده دیگر کتاب این است که به‌ندرت می‌توان استناد درون‌متنی را در آن پیدا کرد. این مسئله در نوع خود منحصر به فرد است. با توجه به این که در پیشگفتار کتاب (ص ۱۶) مؤلف اظهار امیدواری کرده‌است که منبعی در تألیف آن جا نیفتاده باشد. از جمله نکات دیگر کتاب این است که در فصل چهارم تمامی مطالب ارائه‌شده به‌صورت تیتروار و شمارشی آمده و در هیچ موردی توضیح خاصی ارائه نشده‌است. در فصل هفتم در بخش کنترل کیفیت در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی اطلاعات مفیدی ارائه شده‌است که می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد؛ اما اگر بخواهیم کمی مبسوط‌تر به محتوای کتاب توجه کنیم باید گفت که نویسنده در فصل اول به مرور مفاهیم پایه‌ای می‌پردازد که ممکن است در ادامه خواننده را در درک بهتر مطالب یاری رساند. هرچند به کیفیت طرح این مفاهیم نقدهایی وارد است که در بخش نقد به آن پرداخته می‌شود. فصل دوم به اصول طراحی،

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
و ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۲۳

پیاپی سازی و ارزیابی مراکز اطلاع‌رسانی پرداخته و در صفحه ۲۷ برخی از مشکلات و موانع استفاده از اطلاعات و نقش مراکز اطلاع‌رسانی در رفع آن‌ها بیان شده‌است. در ادامه فصل به مواردی مانند مراحل ایجاد یک مرکز اطلاع‌رسانی، ارزیابی آن و ارزیابی تطبیقی تولیدات و خدمات هر یک از مراکز در حد یک پاراگراف (ص ۳۶) پرداخته شده‌است. فصل سوم به بررسی اصول طراحی و پیاده‌سازی کتابخانه دیجیتال می‌پردازد که شامل کتابخانه دیجیتال و مجازی، انواع کتابخانه‌ها، اهداف کتابخانه دیجیتال، مراحل راه‌اندازی آن و... است. به نظر می‌رسد آن چه برای این فصل پیش‌بینی شده‌است، مباحث جامعی است که آشنایی با آن‌ها می‌تواند برای خوانندگان کتاب مفید باشد؛ اما این که مؤلف به چه میزان توانسته از عهده مطلب برآید، بحث دیگری است. ذکر این نکته لازم است که در ۱۵ صفحه اول این فصل یعنی تا صفحه ۶۵ تنها به تعریف مقدماتی از کتابخانه دیجیتال و تفاوت آن با کتابخانه مجازی و سایر انواع کتابخانه‌ها بسنده شده‌است. ادامه فصل، به مراحل راه‌اندازی کتابخانه دیجیتال، اجزای آن، انواع مختلف سیستم‌های کتابخانه دیجیتال، خدمات کتابخانه دیجیتال و... اختصاص یافته‌است. در ادامه فصل نیز عناوینی در رابطه با کلیات دخیل در پیاده‌سازی کتابخانه دیجیتال مطرح شده‌اند. فصل چهارم به طراحی بانک اطلاعاتی در کتابخانه دیجیتال اختصاص دارد. در این فصل به مطالبی همچون پایگاه‌های اطلاعاتی، ویژگی‌های بانک اطلاعاتی، ضوابط طراحی بانک اطلاعاتی، عملیات طراحی برای یک کتابخانه دیجیتال و طرح کلی آن پرداخته شده‌است. فصل پنجم به وبسایت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی اختصاص دارد. برای این فصل عناوینی همچون فرایند طراحی، فرایند برنامه‌ریزی استراتژیک برای وبسایت، ساختار کلی وبسایت و... انتخاب شده‌است. برخلاف فصل‌های قبلی مطالب ارائه‌شده در این فصل انسجام بیشتری دارند و توضیحات ارائه‌شده گویاتر و منسجم‌تر است. در انتهای فصل نیز به تعدادی از وبسایت‌های کتابخانه‌های دیجیتال و مجازی تنها با ذکر آدرس اینترنتی آن‌ها بسنده شده‌است. فصل ششم به بحث معماری اطلاعات و مجموعه‌سازی در کتابخانه‌های دیجیتال پرداخته‌است. در این فصل تقسیمات منابع کتابخانه از نظر شکل و محتوا، سهولت استفاده از خدمات مرجع الکترونیک و موارد مرتبط با آن و ارزیابی منابع مرجع پرداخته شده‌است. نویسنده در انتهای این فصل نیز به ذکر نمونه‌هایی از منابع مرجع در حد آدرس اینترنتی آن‌ها پرداخته‌است.

عنوان فصل هفتم «اصول اساسی مدیریت و کنترل کیفیت در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی» است. موضوعات فصل شامل مواردی همچون وظایف مدیریت، پارامترهای عمده مدیریت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، برنامه‌ریزی راهبردی، برنامه استراتژیک و برنامه‌ریزی استراتژیک ایرانداک است. در ادامه فصل نیز

شاخص‌های سنجش کیفیت در کتابخانه‌ها مطرح شده که انسجام بهتری دارد و از جمله موارد نادری است که در آن از استناد درون‌متنی استفاده شده‌است. در نهایت، در فصل هشتم سؤال‌های تشریحی و چندگزینه‌ای ارائه شده‌است که به‌گفته مؤلف از مطالب کتاب اقتباس شده‌اند.

جایگاه این اثر در میان سایر آثار موضوعی وابسته

اصول پیاده‌سازی فناوری در کتابداری و دانش‌شناسی: ساخت مجموعه، دیجیتال‌سازی اسناد، مدیریت کیفی و ارزیابی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی که برای عنوان کتاب انتخاب شده به‌لحاظ محدوده موضوعی بسیار کلی است و حیطة موضوعی خاصی را تداعی نمی‌کند. از این‌رو، نمی‌توان به‌راحتی جایگاه این اثر را در میان سایر آثار مشخص کرد؛ اما با توجه به‌عنوان فرعی - که آن هم درست تدوین نشده و عناوین و محتوای فصل‌ها که به مباحث کلی در آن‌ها پرداخته شده‌است، می‌توان انتظار داشت تا در برابر هر فصل از این کتاب در بین منابع فارسی و براساس جست‌وجوی به‌عمل آمده در اپک^۲ کتابخانه ملی، منابع منتشرشده فراوانی را مشاهده کرد که هر یک در شاکله یک کتاب یا مقاله و سایر فرمت‌های اطلاعاتی قابل‌طرح هستند. هرچند تعداد منابع در هر بخش یا موضوع به‌طور قطع یکسان نخواهد بود و مواردی مانند موضوعات فصل‌های اول، دوم، پنجم و هفتم که عام‌تر هستند، گستره بیشتری را به‌خود اختصاص می‌دهند. در فصل‌هایی که به مباحث جدیدتری پرداخته شده به‌همین نسبت منابع کمتری دیده می‌شود؛ هرچند عناوین برخی فصل‌ها مانند فصل ششم (معماری اطلاعات و مجموعه‌سازی در کتابخانه دیجیتال) با محتوای ارائه‌شده در فصل متناسب نیست؛ بنابراین می‌توان گفت اثر حاضر جز در معدود فصل‌های آن، در میان سایر آثار مشابه فارسی مطلب ویژه‌ای برای ارائه ندارد.

۲. نقد و بررسی

علی‌رغم برخی نقاط قوت در رابطه با کتاب یادشده، در مواردی نیز ذکر نکات اصلاحی می‌تواند در ویرایش‌های بعدی بر غنای کتاب بیفزاید. با توجه به این که معمولاً هدف از تألیف هر کتابی از سوی نویسنده آن در مقدمه یا پیشگفتار ذکر می‌شود، اما در رابطه با کتاب حاضر این اتفاق رخ نداده‌است؛ بنابراین در هنگام مطالعه به‌ویژه در رابطه با نقد علمی آن نمی‌توان به‌راحتی نظر داد، زیرا مخاطبان کتاب مشخص نیست و بیان نشده که کتاب در چه سطح تخصصی نگاشته شده‌است. از این‌رو، کتاب حاضر فاقد مقدمه جامعی است که در اکثر کتاب‌ها مطالعه آن پیش از وارد شدن به متن اصلی راهگشا است. اگرچه در پیشگفتار مطالبی بیان شده، اما

این مسئله از ضعف‌های اساسی کتاب حاضر است. از نکات اساسی دیگر در رابطه با کتاب مورد بحث عنوان انتخاب‌شده برای آن، یعنی اصول پیاده‌سازی فناوری در کتابداری و دانش‌شناسی: ساخت مجموعه، دیجیتال‌سازی اسناد، مدیریت کیفی و ارزیابی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی است. این مسئله در نگاه اول می‌تواند خواننده را دچار ابهام کند که موضوع مورد نظر کتاب دقیقاً چیست؟ زیرا معمولاً در حوزه‌های تخصصی در وهله اول، قضاوت براساس عناوین کتاب صورت می‌گیرد، مگر این‌که این کار مربوط به حیطه‌های ادبی و داستان‌نویسی و از این‌گونه مفاهیم باشد؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود با توجه به مطالب کتاب، به جای عنوان فعلی از عنوان مناسب‌تری در ویرایش‌های بعدی استفاده شود.

از عنوان که بگذریم در فصل اول برخی مفاهیم از جمله داده، اطلاعات، مدیریت دانش، فناوری اطلاعات، خدمات اطلاعاتی، نظام اطلاعاتی و... مطرح شده‌اند که شرح مختصری در رابطه با هر یک ارائه شده‌است؛ اما نکته در این جاست که معمولاً با آنچه در منابع دیگر در رابطه با این مفاهیم ارائه می‌شود، به لحاظ مفهومی همسویی ندارند... ضمن این‌که مطالب ارائه‌شده در این فصل از روال خاصی پیروی نمی‌کنند.

نحوه ارائه مطالب در برخی فصل‌های از جمله فصل دوم به صورت سلیقه‌ای است؛ به طوری که با مقدمه طرح‌شده در همان فصل نیز یکسان نیست (ص ۲۵). ضمن این‌که مطالب ارائه‌شده بسیار کلی هستند. برای مثال، در صفحه ۲۸ همین فصل، به بحث مراحل ایجاد یک مرکز اطلاع‌رسانی به طور بسیار خلاصه پرداخته شده‌است و در زمره این‌گونه مباحث در ادامه می‌توان به تحلیل نیازهای اطلاعاتی کاربران، توانمندی‌های موردانتظار برای بررسی سواد اطلاعاتی کاربران و... نیز اشاره کرد که در همین مطالب اخیر، یعنی سواد اطلاعاتی کاربران، صرفاً به چند تیتیر بسنده کرده‌است (ص ۳۲). به علاوه، توالی موضوعی مطالب به لحاظ وابستگی موضوعی ماهیت بسیار ضعیفی دارد. در ادامه همین فصل به نمونه‌هایی از مراکز اطلاع‌رسانی صرفاً با ذکر آدرس اینترنتی^۳ آن پرداخته شده‌است (ص ۳۵). انتهای فصل نیز با آوردن تیتیری با عنوان ارزیابی تطبیقی تولید خدمات هریک از مراکز اطلاعاتی با مأموریت محوله به آن‌ها، مطالبی را شاهدیم که ضمن عدم بهره‌مندی از جامعیت کافی با توجه به عنوان انتخابی، حجم و محتوای مطلب ارائه‌شده صرفاً به ذکر چند تیتیر فرعی بسنده شده‌است (ص ۳۶).

فصل سوم برخلاف روند مطالب در فصل‌های اول و دوم به اصول طراحی و پیاده‌سازی کتابخانه دیجیتال پرداخته‌است. همان‌طور که در صفحه ۳۸ طرح شده‌است، این فصل حدود ۲۵ تیتیر فرعی یا به عبارتی، موضوع مرتبط با کتابخانه دیجیتال را پوشش می‌دهد که در نوع خود قابل توجه است. همچنین در این

فصل از صفحه ۷۴ تا انتهای فصل، یعنی ۲۵ صفحه، به توضیح بخش‌های مختلف نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، آن هم نسخه‌های قدیمی آن‌ها پرداخته‌است که در عمل ارتباطی با بحث طراحی و پیاده‌سازی کتابخانه دیجیتال ندارد.

عنوان فصل چهارم «طراحی بانک اطلاعاتی در کتابخانه دیجیتال» است و شش موضوع اصلی مطرح در این فصل تنها در ۵ صفحه به صورت صرفاً تیتراژه شده‌است؛ بنابراین، می‌توان به ضعف محتوا در این فصل پی برد.

در فصل پنجم با عنوان وبسایت کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی علی‌رغم انسجام بیشتر مطالب نسبت به سایر فصل‌ها، در انتهای فصل بدون داشتن برنامه خاصی مانند تقسیم‌بندی موضوعی، تنها به ذکر آدرس اینترنتی تعدادی از کتابخانه‌های دیجیتال و مجازی پرداخته شده‌است. ضمن این که با نگاه کلی به این آدرس‌ها می‌توان دریافت که ارتباط خاصی به کتابخانه دیجیتال ندارند و بیشتر در زمینه پایگاه اطلاعاتی و وبسایت‌ها هستند.

فصل ششم هرچند به معماری اطلاعات و مجموعه‌سازی در کتابخانه دیجیتال اختصاص دارد، اما عناوین و موضوعات طرح‌شده برای این فصل چنین فرضی را پیش نمی‌کشد؛ زیرا بحث خدمات مرجع، مرجع از راه دور و منابع مرجع را طرح کرده‌است. به جرئت می‌توان گفت با مطالعه این فصل حتی یک جمله هم به دانش خواننده کتاب در رابطه با معماری اطلاعات اضافه نمی‌شود و درعین حال خواننده دچار ابهام نیز می‌گردد. به علاوه، مطالب این فصل از کتاب، مجموعه‌سازی در کتابخانه دیجیتال را نیز پوشش نمی‌دهد و به مباحث ابتدایی در زمینه انواع منابع مرجع مانند واژه‌نامه، کتاب‌شناسی و... پرداخته‌است که در منابع دیگر به تفصیل بیان شده‌اند. در انتهای فصل نیز آدرس اینترنتی منابع به‌عنوان منابع مرجع بیان شده‌است که توضیح خاصی را به همراه ندارد. درنهایت، در رابطه با این فصل باید یادآور شد که اصطلاح معماری اطلاعات و مجموعه‌سازی در کتابخانه دیجیتال تنها در عنوان فصل قابل مشاهده است.

فصل هفتم با توجه به عنوان آن باید به اصول اساسی مدیریت و کنترل کیفیت در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی بپردازد، اما تنها مبحث برنامه‌ریزی راهبردی را مدنظر قرار داده‌است و به ذکر برنامه‌ریزی راهبردی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران^۴ پرداخته‌است. البته در این رابطه تنها به بیان مطالب دانلودشده از سایت این پژوهشگاه بسنده شده‌است، بدون این که به نکات مثبت یا منفی آن پرداخته شود و جمع‌بندی یا تحلیلی درباره آن صورت پذیرد.

فصل هشتم به دو بخش سؤال‌های تشریحی و چندگزینه‌ای تقسیم شده‌است. در بخش اول، یعنی سؤال‌های چندگزینه‌ای در واقع، جواب‌های چندگزینه‌ای برای

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۲۷

یک سؤال استفاده طرح شده که در مواردی دوگزینه‌ای یا حتی نُه‌گزینه‌ای است و تشریح نیز به معنای خاص آن در این فصل مشاهده نمی‌شود. مطالب دیگری را نیز در رابطه با کتاب مذکور می‌توان مدنظر قرار داد که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود:

- با مطالعه محتوای کتاب، به نظر می‌رسد در تألیف آن بیشتر به مطالب در دسترس نویسنده توجه شده‌است. شاهد این مدعی نیز طرح کلیاتی است که در مورد مطالب و موضوعات مختلف صورت گرفته‌است، بدون این که به‌طور تخصصی به مباحث پرداخته شود.

- در مواردی موضوعات ارائه‌شده بسیار کلی هستند؛ مانند تیتیر «تفاوت وب و کتابخانه دیجیتال» در صفحه ۴۸ که تنها در سه خط بیان شده‌است. یا در بحث اجزای کتابخانه دیجیتالی (ص ۵۳) که صرفاً به ذکر چهار تیتیر اکتفا شده‌است.

- با توجه به این که چاپ اول کتاب ۱۳۹۵ است، اما تقریباً در تمام موضوعات مطرح در آن به مباحث کلی پرداخته شده‌است. به‌عنوان مثال، در این زمینه می‌توان به اطلاعات ارائه‌شده در رابطه با کتابخانه دیجیتالی اشاره کرد که به مباحث اولیه این حوزه پرداخته و این مسئله در سراسر کتاب قابل مشاهده‌است. همچنین در صفحه ۷۵ می‌توان مشاهده کرد که در مورد یکی از نرم‌افزارها، تصاویر مربوط به نسخه winlib آن ارائه شده‌است. همچنین مطالب اشاره‌شده در ذیل تصاویر و توضیحات مربوط به آن نیز به عدم روزآمدی آن اشاره دارد (ص ۷۹ توضیحات زیر شکل ۱۳).

- عدم ذکر استنادهای درون‌متنی، قضاوت در مورد محتوای کتاب را مشکل کرده و این مسئله در سراسر کتاب قابل مشاهده است.

- عدم رعایت تناسب بین حجم فصل‌های کتاب، به‌عنوان مثال، فصل سوم با ۶۵ صفحه در حدود یک‌چهارم از متن کتاب را به خود اختصاص داده در صورتی که فصل چهارم تنها ۵ صفحه است.

- در منابع تنها از دو منبع انگلیسی استفاده شده‌است و این دو نیز مربوط به سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۰۸ است. از بین ۵۹ منبع فارسی استفاده‌شده برای تدوین کتاب نیز، تاریخ نشر ۵۸ منبع به قبل از سال ۱۳۸۸ برمی‌گردد و این نشان از عدم روزآمدی مطالب کتاب است. ضمن این که استفاده از ۶۱ منبع در تدوین کتاب حاضر، نشان از کل‌گرایی مطالب دارد.

- کتاب فاقد استناد درون‌متنی است.

- فصل‌های کتاب جمع‌بندی ندارد.

- در نهایت کتاب فاقد واژه‌نامه و نمایه انتهایی است.

۳. نتیجه‌گیری

ظهور کتابخانه‌های الکترونیکی، دوگانه (هیبریدی)، مجازی، دیجیتالی در چند دهه اخیر نشان از تأثیر فناوری در عرصه‌های مختلف اطلاع‌رسانی دارد. به‌علاوه، تغییرات فقط این بُعد از مسئله را دچار چالش نکرده و بنابر احتیاج در بحث آموزش و تربیت متخصصان و کارکنان حرفه‌ای نیز تغییرات عمده‌ای صورت گرفته‌است؛ بنابراین، به‌نظر می‌رسد کتاب حاضر با گزینش عنوان اصول پیاده‌سازی فناوری در کتابداری و دانش‌شناسی و... این دغدغه را حل کرده و مؤلف محترم در تلاش بوده تا مباحثی را در این زمینه در اختیار خواننده‌ای قرار دهد که امروزه این تغییرات را به‌صورت لحظه‌ای احساس می‌کند؛ اما در عمل کتاب نام‌برده نتوانسته از عهده پاسخ‌گویی به این نیاز برآید. مباحث ارائه‌شده در کتاب انسجام مناسبی ندارند و در گزینش آن‌ها دقت کافی صورت نگرفته‌است. افزون‌بر آن، مطالب در موارد بسیاری، کلی بوده و روزآمد نیستند. خواننده جویای مباحث به‌روز فناوری اطلاعات، با خواندن این کتاب به نوعی با پس‌روی در مسائل طرح‌شده در کتاب مواجه خواهد شد، چه رسد به افرادی که به‌لحاظ آموزشی و حرفه‌ای قرار است با فراگیری اصول پیاده‌سازی فناوری اطلاعات در محیط‌ها و بسترهای جدید اطلاعاتی و اطلاع‌رسانی فعالیت کنند. چالش بعدی که به این مسئله دامن می‌زند، فقدان استنادهای درون‌متنی در کتاب است. در صورتی که وجود این‌گونه استنادها می‌تواند در کمک به خواننده برای راهنمایی به مطالب بیشتر و اطلاع از کیفیت مطالب مفید واقع شود. امید است در تألیف این‌گونه کتاب‌ها تعهد بیشتری از سوی نویسندگان و ناشران لحاظ شود. در پایان علی‌رغم انتقادهایی که به کتاب وارد است، زحمتهای نگارنده در حد خود قابل تقدیر است.

پی‌نوشت

۱. این اصطلاح در کتاب به کار رفته‌است.

2. OPAC

3. URL

۴. در کتاب از عنوان قبلی این پژوهشگاه، یعنی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران (ص ۱۶۰) استفاده شده‌است. در صورتی که کتاب چاپ سال ۱۳۹۵ است.

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
و ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۲۹